

Стручни
радДрагана Димитријевић¹
Основна школа „Луберцен“, Дитикон, Швајцарска

Примена Европској језичкој портфолија (ЕСП) у дојунској настави на српском језику у иностранству

Резиме: Документ „Заједнички европски језички оквири – ГЕЕР“ одобрен је од стране Европској савете 2000. године и представља основу за развој дидактичких инструмената за унапређивање, планирање, спровођење, самовредновање и обезбеђивање квалитета наставе учења језика. На основу овој документа осмишљен је дидактички инструмент ЕСП. Примена ЕСП-а у учењу матерњег језика у иностранству утиче на унапређивање свести о вишејезичности и на позитивни трансфер стравеија учења и језичких компетенција. Овим радом аутор указује на различите могућности примене овој инструмента, као и на позитивни утицај самовредновања ученика која истиче позитивне примере постигнућа ученика, јача њихово самопоуздање и омогућава свестан трансфер предзнања и искуства других области и језика. Ученици су мотивисани за активан однос према процесу учења који им омогућава да сазнају слабије и јаче стране својих могућности. Употребом инструмента ЕСП истиче се позитиван став према матерњем језику и култури предака, као и према њиховом бикултуралном идентитету. Полази се од ученичкој предзнања и искуства других области и језика, омогућава свестан трансфер истих и индиректно се повезују сви актери наставе и наставној процеса.

Кључне речи: ЕСП портфолио, самовредновање, активно учење, вишејезичност, трансфер.

Увод

Унапређивање вишејезичности и интеркултуралних компетенција је један од основних задатака школе. Том циљу такође тежи и допунска настава на српском језику у иностранству, путем које вишејезична деца проширују компетенције свога матерњег језика, али и језика

земље порекла, истовремено усвајајући, поред садржаја из језика и књижевности, и садржаје о култури својих предака попут садржаја из географије, историје и традиције. Првобитни циљ ове наставе био је припрема деце за што лакше укључивање у школу и наставак школовања приликом повратка у отаџбину – земљу порекла. Временом су се сврха, а самим тим и циљ допунске наставе на српском језику у иностранству

¹ ddragana@sunrise.ch

променили, јер су искуства показала да се само мали део ученика вратио у земљу порекла, тј. отаџбину. Због тога се њен првобитни циљ мења у правцу унапређивања интеркултуралног васпитања и образовања вишејезичних ученика, а на интеркултуралност и вишејезичност ученика се гледа као на потенцијал од којег нема користи само појединац, већ целокупно друштво у коме двојезично, односно вишејезично дете одраста. Допунска настава на српском језику у иностранству преноси знања и способности ради што лакшег прихватања језика и културе земље домаћина, при чему се води рачуна о неговању, а не губљењу бикултуралног идентитета. У мултикултуралним подручјима већина ученика има могућност похађања допунске наставе на матерњем језику, на пример, као у кантону Цирих у Швајцарској, где ову наставу похађа преко десет и по хиљада ученика на четрдесет различитих језика. Знање матерњег/српског језика услов је за учење наставних садржаја у вези са српском културном баштином, али и историјским и географским садржајима. Ради унапређивања рада допунске наставе на српском језику и проналажења начина повезивања српског језика са другим наставним националним предметима (природа и друштво – моја отаџбина, историја, географија, основи културе), као и са језиком земље домаћина, извршено је истраживање потреба допунске наставе, при чему су прикупљени подаци на основу протокола за праћење посматраних часова, упитника за ученике, упитника за наставнике, чек-листа за самовалуацију ученика и напредовања постигнутих резултата ученика.

Интеркултурално васпитање је један од сегмената целоживотног, перманентног учења, а спроводи се добрим делом и уз помоћ Европског језичког портфолија (ЕСП). На целоживотно, перманентно учење, као и на интеркултурално васпитање, данас се гледа као на неопходну потребу времена које долази, а применом

инструмента ЕСП истиче се позитиван став према матерњем језику и култури предака, као и према њиховом бикултуралном идентитету. Применом дидактичког инструмента ЕСП полази се од ученичког предзнања и од његовог искуства из других области и језика, при чему се ученику пружа прилика да врши свестан трансфер истих и да развија критички и активан однос према процесу учења, који му омогућава да спозна слабије и јаче стране својих могућности. Наставник допунске наставе матерњег језика и културе у иностранству добија посредством овог инструмента прилику да индиректно повеже све актере наставе и наставног процеса, укључујући и наставнике редовне швајцарске школе, са којима нема увек прилике да непосредно и директно сарађује.

Историјат допунске наставе на српском језику у Швајцарској

Историјат допунског васпитања и образовања у Швајцарској датира од 1970. године. Те године основана је прва Југословенска допунска школа у Биру и у Бадену. У периоду од 1990. до 1992. године оснивају се допунске школе на српском језику, најпре у кантону Аргау и у кантону Цирих, а затим и у свим осталим кантонима у Швајцарској. Паралелно се организују и допунске школе на словеначком, хрватском и македонском језику. Због тадашње политичке ситуације и великог броја оних чије је порекло било из ратом захваћених подручја бивше Југославије, а који су тражили уточиште у Швајцарској, највећи број ученика тада био је родом из Републике Српске. До 2000. године школа се звала Југословенска допунска школа, а затим постаје допунска настава на српском језику. По потреби одређених кантона, односно општина у којима се организују часови допунског образовања, школом су обухваћени различити узрасти ученика. Школа је осмогодишња. Данас у свом саставу допунска на-

става на српском језику има сто двадесет девет група, распоређених у двадесет кантона. Реч је о комбинованим одељењима од првог до осмог разреда. Наставу су у школској 2013/2014. години изводила двадесет три наставника у сто двадесет девет група, а школа је бројала две хиљаде сто деведесет шест ученика.

У Швајцарској школу матерњег језика и културе похађају ученици на четрдесет различитих језика. Само у кантону Цирих, наставу у признатим допунским школама од стране Дирекције за школство кантона Цирих, школу матерњег језика и културе изводи преко двеста педесет наставника на двадесет седам језика.

Настава српског језика и културе се изводи једанпут недељно, по три часа. Сваки редовни наставник има по седам група. По Правилнику, група не сме да броји испод дванаест ученика. Нажалост, због потреба појединих општина, групе најчешће броје више ученика него што је то Правилником прописано. Наставници свакога дана раде у другом граду, а често је до 2008. године био случај да су радили и у четири или пет кантона, тако да је у том периоду сваки наставник годишње прелазио око тридесет хиљада километара, а дневно у превозу проводио најмање три сата. Данас само мањи број наставника ради у више од три кантона.

Школа је распоређена по наставним пунктовима. Васпитно-образовни процес се одвија у учионицама редовних швајцарских школа после завршетка часова редовне швајцарске основне школе, а најчешће у касним поподневним/вечерњим сатима. Занимљив је податак да преко 80% ученика допунске наставе на српском језику путује аутобусом/возом или их родитељи одвозе и довозе. С обзиром на то да су наставни пунктови најчешће тамо где постоји већи број наших суграђана, неретко се дешава да они који даље станују морају до школе да путују и до сат времена.

Многим ученицима друге, треће или четврте генерације српски језик није матерњи језик. У 10% случајева неопходни су билингвални уџбеници. Осим непостојећих одговарајућих уџбеника за учење српског језика као другог језика за трећу и четврту генерацију ученика – којима језик домаћина најчешће од петог разреда постаје доминантан језик јер на њему похађају редовно основно образовање и одржавају социјалне контакте на различитим нивоима и у различитим сферама живота – отежавајуће околности за реализацију васпитно-образовног процеса допунске наставе на српском језику представљају и:

- велики број нискоквалификованих родитеља и њихова недовољна образовна аспирација;
- физичка удаљеност места становања ученика од наставних пунктова где се реализује настава на српском језику;
- мали број укупног броја ученика истог узраста у истој општини;
- рад у комбинованим одељењима од првог до осмог разреда, са великим бројем деце;
- неискоришћеност бројних могућности наставних средстава редовних швајцарских школа и недовољна повезаности са швајцарским учитељима;
- недовољно унапређивање одговарајућих уџбеника и мултимедијалних наставних средстава;
- недовољна искоришћеност понуде инструмената за вредновање и самовредновање ученика и немогућност наставника (због велике удаљености) да чешће размењују искуства и дидактичко-методички материјал.

Осим наведених потешкоћа, допунска настава на матерњем језику у Швајцарској има и велику предност јер је организована као мали

колектив који са представницима осталих тридесет девет језичких група може лако и квалитетно да сарађује, да квалитетно учествује у интеркултуралним и мултијезичким представљањима (уколико наставници владају језиком земље домаћина на нивоу Б2 Заједничког европског језичког оквира), висококвалитетан стручни кадар, директна сарадња са просветним властима отаџбине и дипломатско-конзуларним представништвима, сарадња са Црквом и свим клубовима, удружењима и асоцијацијама у расејању. Уколико наставници допунске наставе говоре језик домаћина на нивоу Б2 Заједничког европског језичког оквира, могу лакше да се информишу и у могућности су да пруже подршку својим ђацима и њиховим родитељима на путу интеграције. Већина наставника представља своју мигрантску заједницу у форумима за странце и у швајцарским институцијама. Захваљујући доброј повезаности са просветним институцијама земље домаћина, наставници и допунска настава матерњег језика и културе могу бити укључени у пројекте и семинаре које организују швајцарске просветне власти (QUIMS, QUIMS+, EOLE, Brücken bauen, Integras, HSK-Verein, BIBLIOMEDIA, HSK-Plus, Литература из прве руке...)

Значење појмова интеркултурално учење, култура, идентитет, мултикултурално и интеркултурално друштво за допунску наставу на српском језику

- *Интеркултурално учење*, тј. учење о томе како ми опажамо друге који се разликују од нас. Подразумева начин повезивања ради промовисања равноправности, солидарности и једнаких могућности за све. Овде се такође ради и о неговању поштовања и промоцији достојанства различитих култура, посебно у оним околностима када има-

мо мањинске и већинске групе. Под интеркултуралним компетенцијама подразумевамо способност опхођења ради остваривања успешног односа са људима других култура које развијамо путем интеркултуралног учења. Искуства стечена у различитим окружењима и сферама живота, као што је то случај код деце мигрантског порекла, могу да олакшају овај процес (Дирекција за школство кантона Цирих, 2011: 29). Под децом мигрантског порекла мисли се на децу чији су родитељи имигрирали, као и на децу која су на неки начин била под утицајем миграције својих предака.

- *Култура*, под којом се у овом раду подразумева начин живљења и делања, укључује норме, вредности, обичаје и језик. С обзиром на то да се култура све више развија и обогаћује са порастом интересовања младе особе за окружење, она се у оквиру допунске наставе у иностранству тумачи као скуп препознатљивих духовних, материјалних, интелектуалних и емоционалних аспеката који карактеришу једно друштво или етничку групу (Дирекција за школство кантона Цирих, 2011: 30). Под овим појмом се не подразумевају само уметност и књижевност већ и начин живљења, основна људска права, систем вредности, традиција и веровање. Појединца не карактеришу само специфичне особине, вештине или понашања једне групе само зато што јој припада. Култура једног друштва или етничке групе није нити хомогена нити статична, а није ни затворена. Пракса показује да култура стално ствара нове особености које појединци једни од других попримају (Дирекција за школство кантона Цирих, 2011: 31).

- *Идентитет* – психолошки процес. Подразумева нешто што припада појединцу, перцепцију о себи и личном односу са окружењем. То је свест о томе да постојимо као особе у релацији са другима, као што је породица или нека друга социјална група којој припадамо. Када говоримо о мањинским групама, на њихов идентитет може утицати и то како их доживљава већинска група. Идентитет служи очувању континуитета. Идентитет није непроменљив. Од пресудног значаја за његово формирање су социјалне интеракције са другим људима, а самим тим и језик комуницирања. Под бикултуралним идентитетом подразумева се субјективан осећај припадања истовремено двема групама или више различитих група – етничких, језичких итд. (Дирекција за школство кантона Цирих, 2011: 30).
- *Интеркултурална груписа*, тј. она друштва у којима се различитости доживљавају као позитивна покретачка снага за друштвени, политички и економски развој. То су друштва у којима постоји висок степен социјалне интеракције и контакта између различитих култура, као и узајамног поштовања вредности, традиције и норми (Најикела, 2000: 105).

Потреба за интеркултуралним васпитањем и образовањем

Данашња друштва сваки даном су све више интеркултурална. Разлоге за то можемо наћи у све већој миграцији становништва. Миграције су најчешће биле узроковане ратом или економским разлозима (потрага за бољим животним условима). Све је то утицало на то да се у Швајцарској, где је најбројнија допунска наста-

ва на српском језику у иностранству, настава матерњег језика и културе одвија на преко четрдесет различитих језика. Интеркултурално васпитање и образовање утиче на развој ставова, способности, осећаја и опхођења према различитим културама, народима и њиховим традицијама. Све школе у Швајцарској у којима се одвија допунска настава, па и допунска настава на српском језику, уче децу и омладину да развијају толеранцију према различитостима других како би на тај начин могла слободно да изражавају и своја властита обележја. Ова врста наставе пружа ученицима подршку у развијању правилног односа према различитим концептима идентитета који настају као резултат различите припадности одређеној култури, традицији и историји. При томе се користе, продубљују и рефлектују индивидуална искуства и сазнања деце која су везана, како за земљу порекла – Србију, тако и за Швајцарску. Под искуствима и сазнањима подразумевају се представе о вредностима и нормама, као и историја (Дирекција за школство кантона Цирих, 2011: 9). Ова врста наставе оспособљава ученике да своју вишејезичност и интеркултуралне компетенције користе у каснијем школовању, као и у својој будућој професији.

Циљеви дидактичког инструмента Европски језички портфолио (ЕСП)

Документ „Заједнички европски језички оквири – ГЕЕР“ одобрен је од стране Европског савета 2000. године и представља основу за развој дидактичких инструмената за унапређивање, планирање, спровођење и обезбеђивање квалитета наставе учења језика у Европи. На основу овог документа осмишљен је дидактички инструмент ЕСП, чија је примена у учењу матерњег језика у иностранству од великог значаја због:

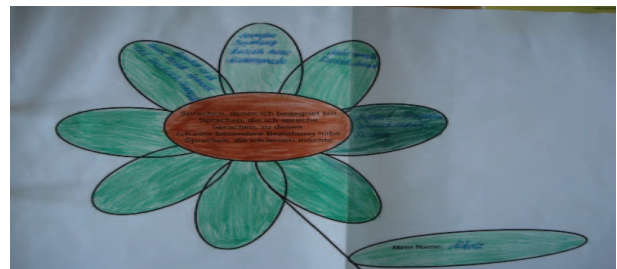
- Унапређивања свести о вишејезичности;

- Посредовања у позитивном ставу према учењу српског језика;
- Коришћења савладаних вештина/ знања/стратегија учења српског језика у учењу новог језика;
- Увођења различитих језика у наставу.

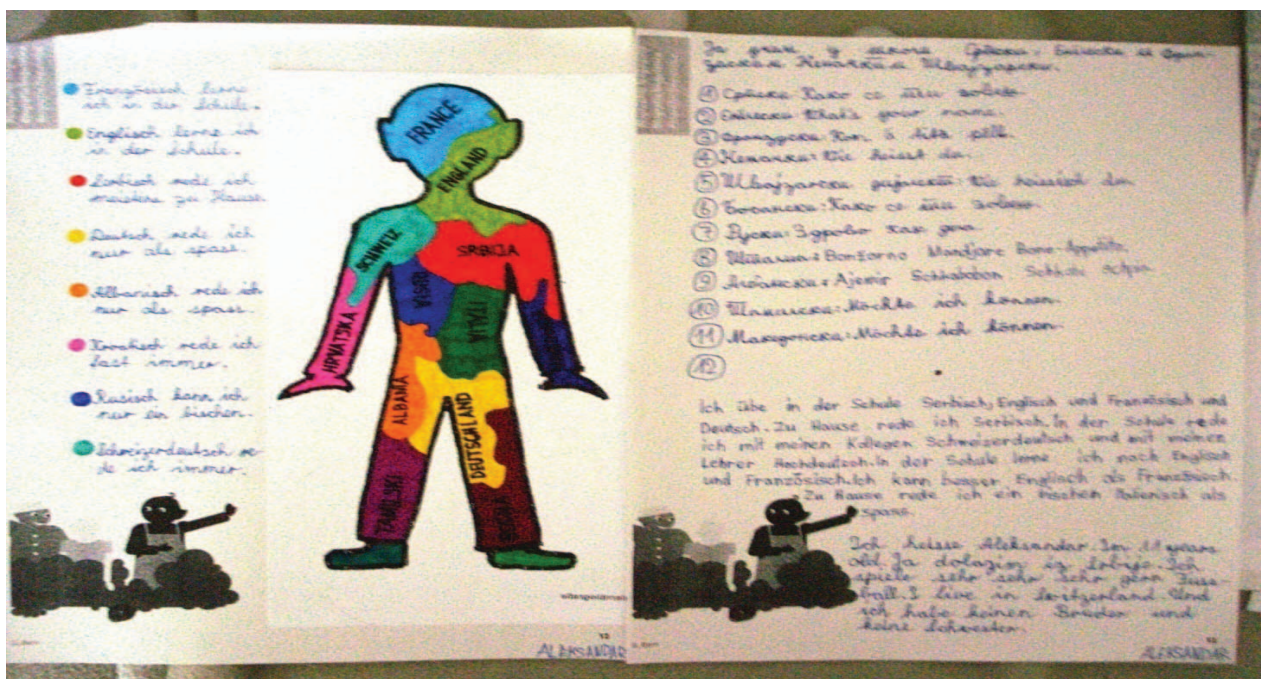
Рад са ЕСП-ом најчешће почиње израдом биографије учења језика: деца цртају и описују свој однос према матерњем језику, страним језицима, као и према културама и језицима свога окружења. Идеја о језичкој силуети потиче од ауторки Гоголин и Нојман (Gogolin und Neumann, 1991). Њу је обрадио и развио у језички портрет Ханс Јирген Крум; он их је годинама прикупљао, а поједине од њих објавио у својој књизи заједно са анализом и коментарима у вези са истим (Krumm, 2001). При томе је Ингелоре Омен-Велке интегрисала језички портрет и у своју језичку биографију „Meine Sprachen und ich“ (2006).

У језичку биографију ученици презентују:

- Искуства стечена при учењу језика;
- Однос према учењу језика (српском језику, језику домаћина и страним језицима);
- Значај српског језика за развој личности, за учење локалних језика и развој идентитета;
- Циљеве за перманентно учење српског језика.

Језички портрет ученика Н. Б. дојунске наставе на српском језику у Цириху.

Језички портрет ученика А. Р. дојунске наставе на српском језику у Цириху.

Три најзначајније примене ЕСП-а у допунској настави

Матерњи језик и његова култура се могу посредством инструмента ЕСП повезати са локалним/страним језицима. Ове везе су изузетно важне за развијање свести о вишејезичности, али и за лакше и свесно вршење трансфера знања, стратегија, предзнања и логичких веза међу језицима. Матерњи језик и његова култура у иностранству могуће је повезати овим инструментом активностима наведеним у табели.

Иако је ЕСП намењен перманентном, целоживотном учењу страних језика, прилагођен је као такав и потребама матерњег језика у појединим кантонима Швајцарске од стране њихових дирекција за школство, јер је намењен самовредновању, праћењу, подстицању и планирању аутономног и перманентног учења ученика. Ученици га користе у оквиру редовне швајцарске школе. Саставни део овог портфолија је дидактички концепт ради неговања вишејезичности ученика, развијања критичког мишљења, способности самовредновања и планирања целоживотног учења. Његова велика улога се огледа и у посредовању позитивног става према учењу матерњег језика и према култури предака ради јачања самопоуздања и развијања позитивног става према себи и свом идентитету. Повезивањем наставних садржаја редовне швајцарске школе и допунске наставе на српском језику

постиже се већа мотивисаност ученика за ефикасније усвајање наставних садржаја различитих наставних предмета и области. Применом ЕСП-а ученици су у позицији да функционално и свесно користе трансфер знања. Захваљујући позитивној свести о значају вишејезичности на европским просторима, активним учешћем, самовредновањем и самосталним планирањем аутономног учења, ученици развијају креативност, критичку свест, стичу општу културу и функционална знања, оспособљавају се за самосталан рад и активно укључивање у разне облике културног и јавног живота у ужој и широј друштвеној заједници. Употребом овог инструмента истичу се позитивни примери постигнућа ученика и јача њихово самопоуздање и позитиван став према матерњем језику и култури предака, као и према њиховом бикултуралном идентитету. Његовом применом у допунској настави на српском језику у иностранству указује се на матерњи језик и културу предака као на ресурсе за даље школовање и професионално опредељење, при чему се не занемарује ученичко знање и искуство других области и језика, већ се омогућава свестан трансфер истих, индиректним повезивањем свих актера наставе и наставног процеса. Учење језика није само у функцији овладавања одређеним језиком ради успостављања комуникације, већ је и у функцији овладавања општим знањима и информацијама о природи и друштву које ученици користе, вршећи

Вишејезичност	Стратегије учења	Самовредновање
Моја досадашња искуства и контакти... Матерњи језик Биографија учења језика Сусретање са различитим језицима у школи и ван ње Језици у оквиру медија	У учењу језика помаже ми... Како најбоље учим? (вокабулар, разумевање слушањем, разумевање прочитаног текста, говор и писање)	Моје језичке компетенције: – разумевање слушањем – разумевање прочитаног – говор – писање су на нивоу А1, А2, Б1, Б2, Ц1 или Ц2 Заједничког европског језичког оквира.

трансфер истих, независно од језика на коме су исте савладали. ЕСП омогућава ученицима допунских школа у иностранству, али и ученицима у основним школама у Републици Србији, где се поред српске традиције и културе негују и традиције и културе националних мањина, да постану свесни свог бикултуралног идентитета, да врше свесно трансфер информација из једног језика у други, да овладају стручним појмовима одређеног наставног предмета не учећи их са становишта страног језика, већ њиховим повезивањем, продубљујући тиме своје компетенције и знања. Стварањем веза међу културама ученик продубљује разумевања за различите начине живљења.

ЕСП је власништво сваког ученика, његов пратилац у учењу, прилагођен одређеном узрасту ученика у коме сваки ученик има право да презентује своја знања из различитих области са којима се сусреће, да дефинише своје циљеве и планира своје учење.

Савет Европе покренуо је обележавање Европског дана језика 2001. године ради подизања свести о богатој језичкој разноликости Европе која се мора очувати и побољшавати, као и да се развије одређени ниво стручности у два или више језика.

У ЕСП-у ученици презентују:

- Своје радове о усвојеним вештинама појединих језика које уче;
- У формуларима документују оно што им у учењу језика највише помаже;
- Вреднују своја знања и савладане вештине језика уз помоћ објашњења у приложеним чек-листама;
- Искуства у учењу језика;
- Однос према учењу језика (српски језик, језик домаћина и страни језици);
- Значај српског језика за развој личности, учење локалних језика, интегритет;
- Циљеве за даљи развој и учење српског језика.

У оквиру редовне швајцарске школе ученици се служе ЕСП инструментом који је у њиховом власништву и који они и у оквиру допунске наставе матерњег језика и културе користе. Оваквом применом ова врста наставе добија на значају, а наставници редовне швајцарске школе имају индиректан увид у рад и значај допунске наставе. Коришћењем овог инструмента ученику се пружа могућност да презентује фонд речи и ниво познавања матерњег језика и културе. Сваком детету је лакше да учи други-трећи језик уколико већ поседује одређени фонд речи одређене области на свом матерњем језику него да ствара нови фонд речи без формиране основе и вокабулара у оквиру свог матерњег језика. Позната хипотеза која се односи на утицај учења другог језика у односу на овладаност првим језиком (матерњим језиком) јесте Куминова хипотеза из 1984. године – да развој првог (матерњег) језика утиче на развој учења другог језика, односно да су развијене компетенције првог језика предуслов за успешан развој и усвајање другог језика. Путем овог инструмента наставници су у прилици да упоређују матерњи језик и језик земље домаћина, да укажу на могуће проблеме које деца праве у говору или у писању једног или другог језика (причам од теби, идем на ВЦ, ја хоћу да идем не.... ich spreche von dir, ich gehe aufs WC, ich will nicht gehen...).

ЕСП је намењен учењу страних језика, а прилагођен је потребама матерњег језика у појединим кантонима Швајцарске од стране дирекција за школство. Саставни део овог дидактичког инструмента је дидактички концепт створен ради неговања вишејезичности ученика – ЕОЛЕ, односно ЕЛБЕ (Eveil aux langues Language awareness BEgegnung mit Sprachen). ЕЛБЕ није метода у учењу језика, већ је дидактички концепт који служи неговању вишејезичности, сензибилности за језике и њихове форме, структуре, функције и практичну употребу, то је свест о одређеном степену знања различитих језика.

Комуникација	Писано и усмено изражавање	Језичка правила	Употреба језика	Развој језика	Учење језика
Веза језика и културе	Разлике писаног и усменог изражавања	Препознавање језичких правила (на нивоу синтаксе, лексике, морфологије)	Језик у односу: дете – језик, језик – идентитет, језици у окружењу/Европи/свету	Однос међу језицима	Сличности међу језицима
Невербална комуникација	Различита писма и системи писања		Језичке варијанте, вишејезичност	Историја и развој језика	Усвајање језика и учење језика
Говорни и писани системи језика	Повезаност гласова и слова		Улога и статус различитих језика, језици и престиж	Језичке промене	
	Гласовни систем различитих језика				

Закључак

Применом разноврсних метода, облика и техника наставници наставу српског језика и културе чине занимљивијом и од стране ученика посећенијом. У настави, наставници врше вертикалну и хоризонталну корелацију садржаја националних предмета (српског језика, историје, географије и културе српског народа). Нажалост, корелација са наставним садржајима редовне швајцарске школе није увек заступљена, при чему се занемарује ученичко знање и искуство из других области и језика, као и могућност трансфера истих. Применом инструмента ЕСП, који ученици редовно користе у оквиру редовне швајцарске школе, матерњи језик и културу предака ученици доживљавају као ресурс за даље школовање и професионално опредељење.

Коришћењем ЕСП инструмента индиректно се повезују сви актери наставе и наставног процеса ради што квалитетнијег учења

српског језика и културне баштине српског народа. У делу ЕСП-а „језичка биографија“ ученици имају прилику да презентују ниво знања сваког језика који говоре. Таквом применом истичу се позитивни примери постигнућа ученика, јача њихово самопоуздање, као и позитиван став према матерњем језику и култури предака. Овако мотивисани ђаци лакше врше трансфер знања и вештина из једног језика у други, из једне области у другу област. Вредност знања више језика постаје значајан ресурс, а ученици се оспособљавају да наставницима швајцарске школе на прави начин презентују своје знање матерњег језика. Захваљујући позитивним постигнутим резултатима, ученици радије похађају допунску наставу на српском језику, која је добровољна и која се одвија у вечерњим часовима после завршетка редовне наставе. Само је у једном крају градова Цириха и Базела ова настава интегрисана у распоред часова редовне швајцарске школе. Применом овог инструмента најбоље се ука-

зује на повезаност матерњег језика и страних/локалних језика. Могуће везе су изузетно важне да би настава матерњег језика добила на значају и значењу. Употребом сличних активности дете бива свесно своје вишејезичности и лакше, тј. свесно врши трансфер знања, стратегија, предзнања, логичких веза међу језицима. Захваљујући добром знању првог наученог/матерњег језика, дете лакше овладава локалним или неким другим страним језиком, не полазећи сваки пут од самог почетка у учењу новог језика. Инструмент ЕСП омогућава билингвалној деци развијање свести о вишејезичности, развијање позитивног односа према учењу језика, па и свог матерњег,

коришћење усвојених, свесних стратегија у учењу новог/страног језика, подиже наставу на виши ниво, подстиче мотивацију за рад применом савремених инструмената за самовредновање и вредновање постигнутих резултата ученика, подстиче ученике на аутономно учење, повећава компетенције наставника, прилагођава наставни процес потребама ученика, потребама вредновања и самовредновања ученика који похађају истовремено швајцарско основно образовање и допунско образовање на српском језику, омогућавајући промену положаја ученика у процесу вредновања.

Литература

- Дирекција за школство кантона Цирих. (2011). *Оквирни наставни план за дојунску наставу*. Zürich: Lehrmittelverlag des Kantons Zürich.
- Abendroth-Timmer, D. und Breidbach, S. (2000). *Handlungsorientierung und Mehrsprachigkeit. Fremd- und mehrsprachliches Handeln in interkulturellen Kontexten*. Frankfurt a. M.: Langenscheidt.
- Bildungsdirektion des Kantons Zürich (2011). *Rahmenlehrplan für den Unterricht in Heimatlicher Sprache und Kultur*. Zürich: Lehrmittelverlag des Kantons Zürich.
- Bildungsrat des Kantons Zürich (2007). *Einführungskonzept – Das ESP in der Zürcher Volksschule*. Zürich: Bildungsrat des Kantons Zürich.
- Bimmel, P., Rampillon, U. und Messe, H. (2000). *Lernaufonomie und Lernstrategien*. Berlin, München: Langenscheidt.
- Caprez-Krompák, E. (2010). *Entwicklung der Erst- und Zweitsprache im interkulturellen Kontext*. Münster: Waxmann Verlag GmbH.
- EDK (2004). *Strategie und Arbeitsprogramm zum Sprachenunterricht*. Bern: Schweizerische Konferenz der kantonalen Erziehungsdirektoren.
- EDK (2006). *Das Europäische Sprachenportfolio in der Schweiz- Funktion und Implementierung des ESP im Rahmen der Sprachenstrategie der EDK*. Bern: Schweizerische Konferenz der kantonalen Erziehungsdirektoren.
- Europarat für kulturelle Zusammenarbeit (2001). *Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen*. Berlin, München: Langenscheidt.
- Gnutzmann, C. (2003). Language awareness – Geschichte, Grundlage, Anwendungen. *Praxis des neusprachlichen Unterrichts*, 44 (3), 227–228.
- Gogolin, I. und Neumann, U. (1991). *Kultur- und Sprachenvielfalt in Europa*. Münster/New York: Waxmann Verlag.
- Haji-Kella, M. (2000). *Intercultural Learning T-kit*. Strasbourg: Council of Europe and European Commission.

- Helmke, A. (1992). *Selbstvertrauen und schulische Leistungen*. Göttingen: Hogrefe.
- Hirschfeld, U. (1997). Zur Diskussion um das Hochschulfach Deutsch als Fremdsprache. *Deutsch als Fremdsprache*, 23 (2), 67–71.
- Hutterli, S., Stotz, D. und Zappatore, D. (2008). *Du you parlez andere lingue?*. Zürich: Verlag Pestalozzianum an der PHZh.
- Krumm, J. (2001). *Kinder und ihre Sprachen – lebendige Mehrsprachigkeit*. Wien: Eviva.
- Leist-Villis, A. (2004). *Zweisprachigkeit im Kontext sozialer Netzwerk*. Münster: Waxmann Verlag GmbH.
- Jerusalem, M. (2002). *Selbstwirksamkeit und Motivationsprozesse in Bildungsinstitutionen*. Weinheim: Beltz.
- Leist, A. (1996). *Griechisch-deutsche Zweisprachigkeit und nonverbale Kommunikation*. Frankfurt a. M.: Peter Lang.
- Nodari, C. und De Rosa, R. (2006). *Mehrsprachige Kinder*. Bern: Haupt Verlag Bern.

Summary

The document "Common European Language Framework", approved by the Council of Europe in 2000, represents the basis for development of didactical instruments for improving, planning, performing, managing, self-evaluating and obtaining the quality of language teaching and learning. Based on this document, didactical instrument ESP was created. Application of ESP in learning a mother tongue abroad influences improvement of consciousness about multi linguism and to positive transfer of strategies of learning and language competencies. In this paper, the author points at different possibilities of application of this instrument, as well as positive influence of self-evaluation of students which stresses positive examples of students' achievements, strengthens their self confidence and enables conscious transfer of pre-knowledge and experience of other fields of language. Students are motivated for active relation towards the process of learning and this enables them to get to know weaker and stronger parts of their abilities. The use of the instrument ESP we are stressing the positive attitude about the mother tongue and culture of the predecessors, as well as their bicultural identity. We are starting from students' pre-knowledge and experience of other language fields, and we are enabling conscious transfer of them, and indirectly we are connecting all actors of teaching and the teaching process.

Key words: ESP portfolio, self-evaluation, active learning, multilinguism, transfer.

Прилог

Могућ пример наставне јединице ради повезивања различитих језика и вештина

Аутор	Драгана Димитријевић
Извор	www.vsa.zh.ch/hsk , www.netzwerk-sims.ch

Циљеви:	- Ученици се баве различитим сферама живота своје отаџбине и Швајцарске, развијајући отвореност ка њима. Свесном конфронтацијом са искуствима породице, земље порекла и Швајцарске, ученици добијају увид у разноврсност друштвених и социјалних односа и у њихове интеракције. Упознавање са функцијама и формама породице у зависности од развоја историје и културе. - Ученици су способни да у писаној и усменој форми изразе основне информације о члановима своје породице (породица и рођаци, познавање језика, образовање, односи у породици, улога појединих чланова породице, разлог миграције). - Ученици описују своју улогу у породици у Швајцарској и у отаџбини.
	

Речник

Речник, а нарочито речник нових речи и израза, прилагођава се одређеном нивоу знања и узрасту ученика.

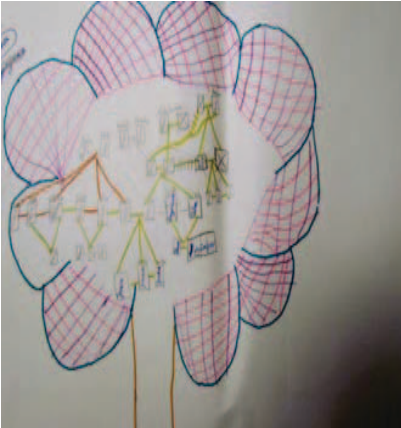
Кључне речи	Речник/листа речи
Кључне речи су важне за разумевање садржаја. Оне морају да се разумеју, али не и да се обавезно напамет науче.	Речи из листе речи/ речника требало би да се науче, тј. требало би да постану део продуктивног речника.
Породично стабло Генерације Образовање Порекло Тематски речник Односи у породици	Називи чланова породице: тетка, ујак, стриц... братанац, сестрић, унук... баба и деда, прадеда и прабаба... Присвојне заменице: мој, твој, наш...

Тематски речник. Породица и чланови породице: „Ко је коме шта?“

ТЕМАТСКИ РЕЧНИК: КО ЈЕ КОМЕ ШТА?		
1.	Мама је тати	
2.	Тата је мами	
3.	Татина мајка је мени	
4.	Татин брат је мени	
5.	Татином брату ја сам	
6.	Мамин брат је мени	
7.	Мамина сестра је мени	
8.	Маминој сестри и брату ја сам	
9.	Татин брат је мојој мами	
10.	Татина сестра је мојој мами	
11.	Муж мамине сестре и мој тата су	
12.	Мамин брат и мој тата су	
13.	Мамини и татини родитељи су једно другом	
14.	Жене од два брата су	
15.	Жена татиног брата мени је	
16.	Муж мамине сестре мени је	
17.	Жена маминог брата мени је	
18.	Татина мама је мојој мами	
19.	Татин тата је мојој мами	
20.	Мамина мама је моме тати	
21.	Мамин тата је мом тати	

Могућ ток часа

Метода разговора, дијалогска метода: 	Наставник пита ученике које појмове у вези са члановима породице већ познају и како ти појмови на немачком језику гласе. Ученици објашњавају и описују сличности и разлике између српског и немачког језика – разговарају о сличностима и различитостима истих појмова у Србији и у Швајцарској у односу на њихово значење и одговарајуће термине у два различита култура. Наставник прикупља најпре све исте термине, а затим их објашњава: рођаци, тетка, стриц/ујак... (Cousin/e, Onkel, Tante), а затим и све различите (јетрва, стрина, паша...)
Метода разговора, дијалогска метода: 	Тематски речник повезати са члановима породице (функционална употреба присвојних заменица) Наставник, на пример, поставља питања: <i>Како се зове браћин твој оца? Шта си ти њему? Шта је он њеде? Како се зове њеова жена? Шта си ти њој? Шта је она њеде? Шта су њеде њихова деца? А ти њима?</i> Описати историју породице на основу датих питања ради што лакшег разумевања породичног стабла. На основу домаћег задатка (<i>Историја моје породице</i>) ученици презентују најважније информације о својој породици. Наставник поставља питања на основу урађеног домаћег задатка, на пример: <i>Колика је твоја породица? Колико браће и сестара имају твоји родитељи? Месито сјановања, односи у породици, занимања, образовање, ијрачке... Које су ијре ијрали твоји родитељи? А твоји бака и дека? Наставник помаже ученицима у усменом излагању.</i>

Метода практичних радова: 	Функционално коришћење речи из тематског речника: тетка, ујак, стриц... братанац, сестрић, унук... баба и деда, прадеда и прабаба... Присвојне заменице: мој, твој, наш... Ученици играју игру улоге у оквиру једне велике породице са много деце и рођака. Наводе породичне везе користећи присвојне заменице. Након игре ученици цртају своје породично стабло (разумевање породичних односа). Други разред – Повезивање чланова породице са одговарајућим појмовима и терминима. Прављење плаката породично стабло: сваког члана породице означити његовим именом и родбинском везом/термином. Трећи-четврти разред – Цртање генерацијског породичног стабла – разумевање генерацијских односа (син, отац, деда... ћерка, мајка, баба...). Повезивање историјских узрочно-последичних веза са турцизмима у српском језику у оквиру тематског речника породице (сукурдов, аскурђел...). На основу женске и мушке линије ученици осмишљавају своје породично стабло повезујући различите генерације уназад и до десетог колена (син, отац, деда...чукундеда... сукурдов/ћерка, мајка, баба, прабаба... сукурдова). Четврти-пети разред – Повезивање специфичних појмова, који егзистирају у српском језику, али не и у немачком језику, са члановима породице на основу шеме или породичног стабла. <i>Нацртај своје породично стабло, повезујући исту особу са различитим терминима (очева сестра је твешка, твојој баби је снаја, а твојој мами је заова...)</i>
Продубљивање садржаја: 	Обнављање присвојних заменица у оквиру наставне области „језик“. Њихова функционална и свесна примена у писаном изражавању. Циљ: Ученици упоређују правопис и значење присвојних заменица са немачким језиком. Задатак: Направи три карте са објашњењем термина (нпр. стриц – <i>Мој отац има једног брата. Његов брат је мој...</i>) Ученици користе карте за обнављање речника у игри погађања у групи или у пару. Кроз игру погађања са картама наставник мотивише ученике да своју вишејезичност доживе и осете као богатство. (На пример: <i>Моја мајка није твоја мајка. Она је сестра твога оца. Шта је мени твој тата? А његова жена?...</i>) Уз помоћ датог плана написати текст (активирати предзнање у вези са писањем текста на основу датог плана – претходно овладану технику писања у једном језику повезати и применити у другом (српском/немачком) језику). Повезивање тематског речника (породица и чланови породице) са породицом ученика. Ученици описују и аргументују своју улогу у породици у Србији и у Швајцарској. Најпре размењују прикупљене информације о својој породици у пару, а затим пишу писани састав циљано користећи претходно усвојене појмове: Могуће теме: <i>Поредити једног члана породице; Моја омиљена тешка/ујак; Моја улога у породици у Србији и у Швајцарској.</i>

Пример ученичког рада: Порџирети једној члана њородице.

